

суб'єктивного і людини окремо, або особистості науковця і процедур його пізнавально-дослідницької діяльності. Науковець є зовнішня незацікавлена людина, неупереджений суб'єкт.

Література

1. Асмолов О.Г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ido.rudn.ru/psychology/pedagogical_psychology/annot/annot_10_1_s.html.
2. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского / М.М. Бахтин. – М. : Советская Россия, 1979. – 320 с.
3. Говорова Р. К вопросу о развитии пространственных представлений у дошкольников / Р. Говорова. – Дошк. воспитание. – 1974. – № 3. – С. 45–48.
4. Ильин И.А. Философия Гегеля как учение о конкретности бога и человека / И.А. Ильин. – СПб., 1994. – С. 271.
5. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі : в 2-х т. / С.Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – Т. 1: Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. – 319 с.
6. Харченко Н.В. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н.В. Харченко; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2005. – 20 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psyjournals.ru/kip/2006/n2/Udina.shtml>
Юдина Е.Г. Выготского – Л.С. Сахарова: культурно-историческая перспектива, 2006.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nesterova.on.ufanet.ru/kornilova/00116.htm>.

ХАРКІВСЬКА А.А.

СУЧАСНА МОДУЛЬНА ОСВІТА ТА РЕЙТИНГОВИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

На сучасному етапі вищі навчальні заклади пропонують студентам цілий спектр профільних напрямів, що є не фіксованими освітніми “вимогами”, а скоріше орієнтирами для індивідуального вибору. Наше завдання – створити практично орієнтовану систему профільного навчання, що дасть змогу випускникові упевнено діяти в умовах сучасного світу та володіти при цьому достатнім рівнем професійної компетентності.

Дискусія про актуальність нових принципів і форм оцінювання розпочалася кілька років тому. Необхідність перегляду системи оцінювання та контролю знань викликана зміною цілей і цінностей освіти. Сьогодні і школа, і вищі навчальні заклади зацікавлені у фіксації й оцінюванні цілого спектра індикаторів освіти, адже оцінювання – це система, яка не тільки констатує, а й стимулює розвиток певних пріоритетних якостей студентів. Тому в процесі навчання у ВНЗ необхідно зосереджувати увагу не тільки на обсязі знань студентів, а і їх соціально корисній роботі, наукових та творчих досягненнях, лідерських якостях.

Для цього необхідно модернізувати систему оцінювання, зробити її гнучкішою й різноплановою, враховувати індивідуальні досягнення в комплексі. Завдання педагога вищої школи полягає в озброєнні майбутніх фахівців методологічними основами професійної діяльності, оволодінні ними навичками системного мислення інноваційного спрямування, засвоєнні не тільки певної системи знань, а й формуванні необхідних практичних умінь і навичок. Згідно з вимогами часу розвиток здібностей має супроводжуватись потребою студентів у неперервній самоосвіті, самовихованні та самовдосконаленні упродовж усього активного трудового життя.

Практична реалізація будь-яких реформ неможлива без теоретичного підґрунтя. Останнім часом проблемою отримання якісної об'єктивної інформації в галузі освітньої діяльності зацікавилися педагогічна спільнота, громадськість, фахівці й управлінці різних рівнів. Серед науковців та практиків, які працюють у сфері розробки цієї тематики, можна назвати Л. Забродську, Н. Крупеніну, Т. Лукіну, А. Орлова, С. Подмазіна, Г. Пономарьову, С. Шишова, М. Берещука, Г. Стадника, В. Некоса, К. Левківського, Ю. Сухарнікова, А. Хуторського.

Проблеми, пов'язані із зазначеним обов'язковим компонентом навчального процесу, розглянуто та проаналізовано сучасною педагогікою і психологією за різними напрямками: розроблення інноваційних технологій навчання (А. Алексюк, А. Андрющук, І. Богданов, М. Гринькова, О. Зайцев, С. Заславська, Т. Ільїна, В. Козакова, О. Лавренко, Е. Лузик, П. Москаленко, П. Сікорський, М. Чошанов та ін.); використання багатобальної шкали оцінювання (В. Аванесов, В. Беспалько, П. Величко, М. Єрецький, В. Карпов, В. Козаков та ін.); визначення теоретичних проблем контролю як одного з методів педагогічного стимулювання.

Мета статті – окреслити контури системи оцінювання професійної компетентності майбутніх фахівців, що не зводиться тільки до знань, умінь і навиків, сформованих традиційною освітою.

Для характеристики традиційної освіти скористаємося метафорою британського філософа К. Поппера. Він використовував поняття “теорія “bucket” (ємкості) науки” або “теорія “bucket” свідомості” для характеристики доктрини, згідно з якою, “перш ніж мати можливість знати або говорити що-небудь про світ, ми повинні мати уявлення – чуттєвий досвід. Наше знання, наш досвід складаються або з накопичених спогадів, або з накопичених уявлень, засвоєних і класифікованих. Наша свідомість, наш розум нагадують контейнер – щось подібне до “bucket”, в якому збираються уявлення і знання” [4, с. 320]. “Уявлення – це ніби сирий матеріал, що стікає ззовні в bucket, де він піддається деякій (автоматичній) обробці, засвоєнню або, можливо, систематичній класифікації, щоб у кінцевому підсумку перетворитися на щось не настільки вже відмінне від bucket “чистого вина досвіду”, скажімо, на міцне вино [4, с. 321].

Як бачимо, традиційне навчання з відповідними методиками, орієнтоване на знання, уміння, навички, є не що інше, як “вливання в посудину”. Причому, якщо розглядати процес вливання загалом, то він побудований на індуктивній методології – йде поступове накопичення фактографічного матеріалу.

М. Мамардашвілі зазначав, що людину можна примусити робити все, що завгодно, єдине, що її не можна примусити, – це бажати працювати [1]. Це бажання (у педагогіці – пізнавальна активність) – щось внутрішнє в людині. І ми не говоримо про те, щоб примусити хотіти, ми говоримо про те, щоб створити умови для виникнення бажання або, як говорив І. Бунін, “бажання бажати”.

Ми створюємо в інституті середовище постійного бажання творити, припускаючи, що це є необхідною умовою розвитку творчих здібностей. Але сам розвиток – це прерогатива студента (розвивати себе або не розвивати). Ми не можемо стверджувати, що розвиваємо студента, бо це твердження веде нас до “теорії “bucket” навчання”.

У навчальному закладі існують два підходи до організації навчального процесу: самостійне аудиторне навчання, тобто з обов'язковим прослуховуванням лекційного курсу, відвідуванням практичних, семінарських, лабораторних занять тощо [2, с. 55].

Якщо студент переходить на індивідуальну форму навчання, то він усвідомлює, що повинен цілком самостійно засвоїти навчальні курси й дисципліни. Перевагою такого виду навчання, на наш погляд, є те, що, виходячи зі своїх інтелектуальних здібностей, він витратить різну кількість часу як на засвоєння нового матеріалу, так і на вивчення окремих дисциплін. Слід звернути увагу на те, що цей вид навчання потребує значно більшого обсягу системи оцінювання знань для забезпечення якості освіти. Необхідно мати якісно підготовлені методичні матеріали, в тому числі електронні підручники, електронні методичні рекомендації з різних видів занять, а також широко розвинену систему педагогічного консультування й керівництва.

Як свідчить досвід, втілення цієї форми організації в навчальний процес, результативність різних форм самостійного здобуття освіти значно зростає від використання інформаційних технологій, наприклад, мультимедійних посібників, дидактичних засобів нового покоління. Значне збільшення ролі самостійної роботи в навчальному процесі передбачає зміщення акценту в бік методичної роботи. Для самостійного вивчення навчальних курсів і дисциплін відповідно до складених планів викладачі ВНЗ повинні постійно приділяти увагу розробці навчально-методичних матеріалів, організації контролю за результатами навчання.

Іншою формою навчання є традиційне аудиторне навчання студентів під керівництвом викладачів, які, використовуючи різні прийоми, методи й засоби, організовують сприймання, осмислення, запам'ятовування та застосування знань, зберігають структурно-логічну послідовність вивчення дисциплін, відстежують взаємозв'язки між предметами, а також упроваджують різні форми мотивації й контролю за результатами навчання.

Аналізуючи ці дві форми навчання, можна зазначити, що аудиторний вид навчання є продуктивнішим, тобто за одиницю часу студенти засвоюватимуть більше елементів знань, тому що є допомога викладача в аудиторії. Проте студент, який навчатиметься тільки самостійно, матиме ряд переваг, а саме: набуття функцій самостійного здобуття знань; пошук раціональних форм запам'ятовування навчального матеріалу; розвиток вольових зусиль, навичок самоконтролю; оволодіння методикою побудови структурної схеми навчального предмета, лаконічного конспектування тощо.

Саме суперечність між виключно самостійним способом здобуття знань та засвоєнням їх під керівництвом викладача вирішує нова освітня парадигма – кредитно-модульна система, яка поєднує навчання під керівництвом педагога із самостійною навчальною працею студента. Перевагою цієї системи є можливість не тільки враховувати навчальне навантаження, а й накопичувати всі досягнення студента (участь у наукових конференціях, олімпіадах тощо).

Під час обґрунтування навчальних технологій для тих чи інших суб'єктів навчання, в інституті зберігається закономірність щодо співвідношення між часом аудиторного навчання і самостійною роботою, залишається в повному обсязі навчальне навантаження студентів згідно з відповідними нормативами освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців. В цілому дотримуються таких співвідношень і пропорцій: 50/50, 40/60 чи 60/40 (аудиторні години/години на самостійну роботу).

Втілюючи нову навчальну кредитно-модульну технологію з урахуванням того, що час на самостійне навчання студентів щороку зростатиме, керівництво ін-

ституту передбачає в навчальному алгоритмі, з одного боку, відповідні заходи, які спонукали б студентів до самостійного вибору навчальних дисциплін з узятими зобов'язаннями щодо вчасного їх засвоєння (залікові кредити), а з іншого – максимальну допомогу студентам якісно засвоювати навчальний матеріал логічно завершеними частинами (модулями).

Сучасна модульна система освіти передбачає й новий підхід до оцінювання студентів. Необхідно оцінювати не лише обсяг знань, умінь і навичок, а й професійну компетентність майбутнього фахівця. Можна позначити чотири основні підходи до розширення меж гуманізації бальної відмітки:

1) пролонговане оцінювання (накопичувальний рейтинг) – за окремі етапи або види робіт виставляється певна кількість проміжних балів; підсумок зазвичай не виходить за рамки 100-бальної схеми, але студент має шанс поступово перетворити двадцять балів у п'ятдесят, п'ятдесят у вісімдесят [3];

2) цілковитий або частковий перехід на багатобальну систему (від 1 до 100 балів) кожне завдання, залежно від складності, нестандартності й креативності, оцінюється за певною шкалою, що пропорційно збільшується. Як правило, подібна система існує паралельно із традиційною, п'ятибальною шкалою й охоплює елективні та додаткові курси, а також проектно-дослідницькі види діяльності;

3) рейтингова система оцінювання, що передбачає перехід від констатувального до накопичувального статусу балів. Як правило, вона ґрунтується на інтегральній оцінці результатів усіх видів навчальної діяльності студента, передбачених освітньою програмою;

4) кредитно-модульна система як інструмент зіставлення результатів процесу навчання в умовах різних систем освіти, програм і кваліфікацій. Застосовується відповідно до документів Болонського процесу, щоб визначити якість освіти на рівні, що фіксується міжнародними освітніми стандартами.

Отже, кожен студент за підсумками навчального року може побачити свої успіхи не тільки в поточному навчанні (академічний рейтинг), але й в олімпіадах, науково-практичних конференціях, конкурсах, змаганнях будь-якого рівня (науково-креативний рейтинг); у суспільній діяльності та волонтерських програмах (громадський рейтинг). Використання результатів рейтингу може бути різним. Рейтингова перевага дає людині бонус, тобто забезпечує їй міцнішу позицію. Це також інваріантний принцип рейтингу. Рейтинг – це й стимулювальне прагнення піднятися, тим більше, що шлях вгору відкривається не лише через стандартні навчальні успіхи, а й через проектно-дослідницьку роботу, творчі, спортивні, технічні досягнення, участь у волонтерських програмах та акціях доброї волі. Рейтинг фіксує не тільки перемоги (призові місця, дипломи), а й участь, зрозуміло, активну та регулярну.

Намагаючись доповнити існуючу систему оцінювання, ми зіткнулися з необхідністю виділення нових критеріїв якості, адекватних для сучасної освіти.

З якісними показниками тісно пов'язані прогнозовані результати, які входять до комплексу складової моделі випускника. На наш погляд, якісні показники доцільно використовувати як елементи ключових компетентностей, що визначають успіх у роботі та житті. Компетентність не зводиться тільки до знань чи вмінь. “Компетентність є сферою відносин, що існують між знанням і дією в людській практиці” [5].

Метод компетентності фокусується на визначенні тих вимірюваних людських властивостей, що прогнозують оптимальне виконання роботи та задоволення від неї. Метод оцінювання компетентності – точний та неупереджений підхід до прогнозування результату. Отже, застосування моделі компетентності й методу оцінювання її як основи комплексної моделі оцінювання досягнень студентів є прийнятним та обґрунтованим.

Ураховуючи чітко сформульований запит суспільства на комплексну освіту, ми вважаємо перехід до рейтингової системи оцінювання у вищій школі потрібним і своєчасним. Одночасне врахування низки елементів ключових компетентностей дає змогу отримати об'єктивну повну картину – не лише картотеку знань і навичок, а й зріз формування компетентностей.

Спираючись на цей підхід, ми розробили модель випускника ВНЗ. Створена нами модель включає два основні компоненти: рейтинг академічної успішності – змінюється за підсумками півріччя з урахуванням оцінок з навчальних предметів, поведінки і старанності; “портфоліо” – є накопичувальною системою обліку різних досягнень і включає два розділи: науково-креативний і громадський рейтинги.

Рейтинг академічної успішності відображає виключно навчальні досягнення студента, тобто рівень знань з усіх предметів, що вивчаються, а також сформованість загальнонавчальних і професійних навичок. У рейтингову таблицю заноситься середній бал кожного студента за всіма предметами, рейтинг навчальних досягнень студента з математики, фізики, інформатики, української мови, історії тощо.

Науково-креативний рейтинг відображає участь студентів у будь-яких інтелектуальних, творчих і спортивних змаганнях, що проводяться як у інституту, так і за його межами. Це можуть бути предметні олімпіади, науково-практичні конференції, творчі фестивалі та виставки, конкурси науково-дослідних і художніх проєктів, рефератів, есе, спортивні змагання на районному, міському, республіканському рівнях. Також враховуються успіхи в дистанційних міських, республіканських і міжнародних олімпіадах, у тестах (наприклад, конкурс імені П. Яцика з української мови, “Педагогічна майстерність” з педагогіки). Зрозуміло, будь-яке досягнення заноситься до рейтингової таблиці лише після його документального підтвердження.

За кожне досягнення певного рівня студентів нараховуються бали у рейтинговій таблиці, згідно з рейтинговою шкалою, затвердженою вченою радою інституту. Надалі набрані бали підсумовуються. Отже, науково-креативний рейтинг є накопичувальним. При підрахунку балів застосовується рейтингова шкала, що враховує питому вагу досягнень інститутського, районного, міського, республіканського та міжнародного рівнів. Також розрізняється питома вага першого, другого, третього місць і дипломів на кожному рівні.

Громадський рейтинг відображає рівень соціальної компетентності студентів, їх суспільну активність. Він враховує активну й постійну, а не епізодичну участь у діяльності органів інститутського самоврядування різного рівня, у соціально корисних акціях і проєктах, у святах, спектаклях, що організуються інститутом або його партнерами.

Майбутнім фахівцям нараховуються бали за досягнення на рівні району, міста, республіки за підсумками кожного навчального періоду. Набрані бали підсумовуються протягом усіх років навчання та враховуються із застосуванням різних коефіцієнтів залежно від рівня досягнень. Дані для рейтингу надають педагоги, які займаються кожним напрямом соціально корисної діяльності студентів.

В основу рейтингової системи оцінювання покладено: оцінку максимально широкого спектра досягнень; оцінку знань із погляду їх практичної вживаності; стимулювання; ніяких штрафних вирахувань у накопичувальній частині рейтингу; включення особистих досягнень “портфолію”; створення основи для вибору сфери й виду майбутньої діяльності; використання принципу зростаючих коефіцієнтів при підрахунку балів; урахування освітніх результатів і досягнень, виходячи із їх значущості в освітній програмі ВНЗ і з урахуванням індивідуального (профільного) вибору.

Результати рейтингу в освітньому процесі використовуються для побудови системи комплексного моніторингу ефективності освітньої програми; підвищення рівня мотивації студента в різних сферах діяльності; побудови індивідуальних освітніх програм.

Таким чином, освіта в Україні сьогодні має ґрунтуватися не тільки на традиційних (знання, вміння, навички) засадах, а й на нових, інноваційних засадах запропонованих ЮНЕСКО: “вчитися знати, вчитися робити, вчитися бути, вчитися співіснувати”.

Висновки. Сучасна модульна система освіти передбачає й новий підхід до оцінювання студентів. Необхідно оцінювати не лише обсяг знань, умінь і навичок, а й у цілому професійну компетентність майбутнього фахівця. Для цього запропоновано введення рейтингової системи оцінювання. Якісні показники доцільно використовувати як елементи ключових компетентностей, що визначають успіх у роботі та житті. Створена нами модель включає два основні компоненти: рейтинг академічної успішності – змінюється за підсумками півріччя з урахуванням оцінок з навчальних предметів, “портфолію” – накопичувальною системою обліку самих різних досягнень.

Враховуючи чітко сформульований запит суспільства на комплексну освіту, ми вважаємо перехід до рейтингової системи оцінювання у вищій школі потрібним і своєчасним. Одночасне врахування низки елементів ключових компетентностей дає змогу отримати об’єктивну повну картину формування компетентностей.

Література

1. Мамардашвили М.К. Мой опыт нетипичен / М.К. Мамардашвили. – СПб. : Азбука, 2000. – 345 с.
2. Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки (ніженський державний університет імені миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008 – № 3. – С. 53–57.
3. Пономарьова Г.Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції (курс лекцій) : навч. посіб. / Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, Т.В. Отрошко. – Х., 2008. – 336 с.
4. Поппер К.Р. Объективное знание. Эволюционный подход / К.Р. Поппер. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 281 с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2340>.

ХАУСТОВА О.В.

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Зміни суспільної свідомості, пов’язані з кризою в соціально-економічній та духовній сфері, спрямували наукові пошуки на переосмислення ролі духовного чинника відродження України. Втрата духовних орієнтирів особистості, недостат-